

Vuk'uzenzele

Vha i diselwa nga Vhudavhidzani ha Muvhuso (GCIS)

English/Tshivenda

Nyendavhusiku 2021

U swikisa mbi-lahelo kha vha GPEF zwazwino zwo no leluwa

Siatari 2

U fhelisa zwikhukhulisi kha tswikelo ya Tshumelo dza Muvhuso

Siatari 10

Kha vha vhige zwiito zwa vhuada nga u shumisa nomboro ya luŋingo ya u lwa na zwiito vhuada

ARALI VHA TSHI khou humbulela uri hu nga vha hu na zwiito zwa vhuada, vhufhura, vhuvhava kana zwiwe zwiito zwi songo aho zwine zwa khou bvelela kha tshumelo dza muvhuso, vha khou uwedzwa uri vha ye vha vhige zwiito zwenezwo.

vhane vha vha vhone vha lavhelesaho mushumo wothe une wa itwa nga khomishini iyi.

Vhukati ha riwaha wa 2020 na 2021, ho vhihwa milandu i linganaho 337 hu tshi shumiswa yeneyo nomboro ya luŋingo. Milandu ya furaruhanu kha yeneyo, ndi ine ya elana na mafhungo a vhuada kha zwa kutholele kwa vathu na kurengelwe kwa thundu na tshumelo dza muvhuso ine zwazwino ya khou todisiswa nga vha PSC. Miŋwe milandu yo salaho kha yeneyo, yo fhiriselwa kha miŋwe mihasho ya muvhuso kana mazhendedzi a khombethedzo ya mulayo uri hu itwe thoŋdisiso.

Zwiito zwa vhuada kha zwi kwamaho dzinndu dza Mbekanyamushumo ya Phaŋhululo na Mveledziso (RDP), thendara na magavhelo a zwa matshilisano ndi maŋwe a mavharivhari o andesaho e a vhihwa.

“Nga tshifhinga tsha nyiledzo dza u tshimbila, ro sevhiwa lunzhi hu tshi shumiswa imeili. Ri dovha

hafhu ra vha na sisteme ya u rekhoda milaedza nga yone ine hu tshi itelwa avho vhane vha tama u founela kha nomboro yashu ya luŋingo nga murahu ha awara dza u shuma”, hu amba Vho Seloane.

Vho dovha hafhu vha gadzisa nga la uri u bva tshe tshiimo tsha nyiledzo tsha tsitselwa fhasi, hu khou vha na u engedzea nga zwiŋtuku ha u vhihwa ha milandu i elanaho na vhufhura ha masheleni a magavhelo a zwa matshilisano, nga maanda magavhelo a Thaŋdulo ya Matshilisano kha Thambulo.

U itela u kwhaŋhisa ndingedzo dza u fhelisa zwiito zwa vhuada, Muvhuso wo kwhaŋhisa mazhendedzi a khombethedzo ya zwa mulayo nga u thola vhashumi vha re na vhukoni khathihi na u vhumba Senthara ya Thanganelano.

Ndi zwifhio zwine zwa itea nga murahu ha u sevhiwa?

Vho Seloane vha ri musi mulandu wo vhihwa hu tshi shumiswa nomboro ya luŋingo ya u vhihwa mafhungo, vhaofisiri vha zwa thandululo ya milandu nga tshihaŋu vha a lavhelesa u vbona arali ho netshedzwa zwidodombedzwa zwothe zwo teaho. Hezwi zwi katela zwido-

Silusapho Nyanda

U fhelisa zwiito zwa vhuada muvhusoni zwi kha ŋi vha tshipikwa tshihulwane tsha muvhuso nahone Nomboro ya Luŋingo ya Lushaka ya u Lwa na Zwiito zwa Vhuada i thusa miraŋo ya tshitshavha uri vha kone u vhihwa zwiito zwiŋwe na zwiŋwe

zwa vhuada zwine zwa khou humbulelwa nga nŋila yo leluwaho.

Nomboro iyi ya luŋingo yo rwelwa ŋari nga vha Khomishini ya Tshumelo dza Muvhuso (PSC) nga riwaha wa 2004 nahone u tou bva zwenezwo, ho no tŋanganedzwa ŋhingo dzi fhiraho 100 000 dza u vhihwa nga ha mavharivhari a zwiito zwa

vhuada na tshayandaulo.

ŋhingo hedzi dzi bvaho kha tsevhidi dzashu, ndi dzone dze dza ita uri hu vhe na milandu i linganaho 24 035 ya zwiito zwa vhuada, vhufhura khathihi na miŋwe yo fhambanaho ine ya khou todisiswa zwazwino”, hu tŋalutshedza Mukhomishinari wa Khomishini ya Tshumelo dza Muvhuso Vho Michael Seloane

Tsho iswa phanda kha siatari 2

U vhalala Vuk'uzenzele kha vha danulode GOVAPP kha:

Vha oe SA Government kha Google playstore kana appstore

KHA VHA RI KWAME

Vuk'uzenzele

@VukuzenzeleNews

Webusaithi: www.gcis.gov.za

Imeili: vukuzenzele@gcis.gov.za

www.vukuzenzele.gov.za

Luŋingo: (+27) 12 473 0103

Tshedimosetso House:

1035 cnr Frances Baard and Festival streets, Hatfield, Pretoria, 0083

NDI YA MAHALA A I RENGISWI

Tsho bva kha siatari 1

dombedzwa zwi fanaho na uri ndi nnyi o itaho mini, zwiito izwo zwo itea lini nahone ndi ngani zwo itea.

Vho amba uri arali hu tshi nga wanala ho vha na vhu-khakhi – hu nga vha vhuada ha zwa u renga tshumelo na thundu na u tholiwa ha vhathu, tshandanguvhoni, vhuada vhu elanaho na zwa dzinndu dza RDP, vhuafhura ha masheleni a magavhelo a zwa matshiliso, mupfuluwo u siho mulayoni, u rwa, vhuvhava kana vhuafhura – vha PSC vha nga theme-ndela vhukando ha vhuulamisi kha muhasho wo teaho kana vha fhirisela mulandu uyo kha vha dziHawks, SAPS kana

vha Tshigwada tshi Lwaho na Zwiito zwa Vhuada uri vha ite dziinwe thogisiso.

Milandu ine vha PSC vha i fhirisela phanda kha muhasho uri hu itwe dziinwe thogisiso ndi ine ya katela:

- Vhashumi vha muvhuso vhane vha ita minwe mishumo ya nga thungo vha tshi itela u wana malamba ngeno vha songo ranga u wana thendelo u bva kha muhasho.
- U sa bvisela khagala khuḡano ine ya nga vha hone vhukati ha mus-humo na madzangalelo avho.
- Vhuḡifari vhu songo ḡaho.

Vho Seloane vha ri PSC i nea mihasho ya muvhuso maḡuvha a 60 u ita thogisiso na u vala milandu iyo. Vho dovha hafhu vha amba uri u bva afho muhasho u tea u ḡivhadza vha PSC nga ha mawanwa awo. “Arali ri tshi pfa ro fushea nga ha vhukando ho dzhiwaho nga muhasho, ri ḡo vala mulandu uyo, fhedzi arali ri songo fushea, ri ḡo dovha hafhu ra u humisela murahu khavho.”

U sa bulwa ha zwidodombedzwa zwavho ho khwathisedzwa

Arali muthu wa tsevhi a sa ḡodi dzina ḡawe ḡi tshi bulwa, muofisiri wa nomboro ya luḡingo lwa

u vhiga mafhungo wa PSC u ḡo ḡwala fhedzi zwidodombedzwa zwavho zwa vhukwa-mani. Hezwi ndi zwa ndeme u itela uri arali hu tshi nga vha na vhuḡwe vhuḡanzi vhune ha nga ḡoḡea, vha PSC vha kone u vha kwama.

“Vhathu vha re tsevhi dzashu vhane vha vhiga milandu kha PSC nga u shumisa nomboro ya luḡingo ya u vhiga mafhungo vha khou fulufhedziswa tsireledzo arali vha sa ḡodi u ḡivhiwa”, Vho Selo-

ane vho amba ngauralo. Vho ḡalutshedza uri havha vhaofisiri vha thandululo dza tshihaḡu vho pfumbudzwa kha zwa u vhona uri madzina a vhathu o tsireledzea.

Vho Seloane vha ri vhadzulapo vha Afrika Tshipembe vha tea u vhiga zwiito zwa vhuada ngauri zwi tswela vhashai zwa dovha zwa imisa mveledziso, zwine hezwi zwi fhedza nga u thivhela shango ḡashu uri ḡi si bvele phanda. **V**

Nomboro ya Lushaka ya u Lwa na Zwiito zwa Vhuada ndi 0800 701 701

Tsevhi dzi nga dovha hafhu dza ri sevha nga u shumisa imeii ine ya vha (integrity@publicservicecorruptionhotline.org.za) kana nga u rumela fekisi kha (0800 204 965).

U swikisa mbilahelo kha GEPF zwazwino zwo no leluwa

Mirado, vhanothi khathihi na vhathu vhane vha wana mbuelo u bva kha Tshikwama tsha Phentsheni tsha Vhashumeli Vha Muvhuso (GEPF) zwazwino hu na hune vha nga wana hone thuso arali vha sa khou fushea nga tshumelo ine vha khou i wana.

U itela u vhona uri mirado ya GEPF na vha miḡa yavho vha khou farwa zwavhuḡi, bodo yo ḡo vula ofisi ine ya ḡo sedzana na mbilahelo. Mulamukanyi wa Phentsheni dza Vhashumeli vha Muvhuso (GEPO) ndi ofisi ya nga ngomu fhedzi yo ḡiimisaho nga yoḡhe ya GEPF.

GEPF ndi tshiinwe tsha zwi kwama zwa phentsheni zwi hulwanesa ḡifhasini tshine tsha vha na mirado i fhiraho 1.2 milioni khathihi na vhanothi hu tshi katelwa na vhaḡaifa

vha linganaho 450 000. Tshikwama itshi tsho thomiwa na u langwa u ya nga Mulayo wa Phentsheni dza Vhashumeli vha Muvhuso.

Muambeli Vho Makhado Ramabulana vho tholwa sa vhone Mulamukanyi. Vho amba uri ofisi iyo yo itelwa u thusa vhathu vhane a vha khou takadzwa nga tshumelo dza GEPF.

I ḡo vhuedza vhathu vhane vha sa kone u swikela mbadelo dza thuso ya zwa mulayo. Phanda ha musi vhathu vha tshi swikisa mbilahelo dzavho kha Ofisi ya Mutsireledzi wa Tshitshavha kana kotho, vha nga humbela u wana thuso ya vhuulamukanyi kha ofisi iyi ya Mulamukanyi.

Ofisi ya Mulamukanyi i ḡo dzhenelela kha mafhungo ane a itisa uri hu vhe na tshilengo kha u dzudzanywa ha

mbadelo dzine dza khou tea u badelwa kha vhaiti vha mbilo dzenedzo. Ofisi iyi i nga dzhenelela fhedzi kha mbilahelo dze dza vha hone kha tshifhinga tsha minwaha miraru yo fhiraho.

Maḡwe mafhungo ane a wela nga fhasi ha ofisi ya GEPO a katela:

- U kundelwa ha vhaofisiri u ita mushumo wavho u ya nga milayo na maitele a Tshikwama;
- U sa sumbedza vhuḡikumedzeli ho teaho ngeno hu si na tshiitisi tshi pfalaho, khathihi na
- Mafhungo ane a si vhe one kana a kanganyisaho e a ḡetshedzwa nga mushumeli wa GEPF.

Phanda ha musi vha tshi swikisa mbilahelo kha GEPO, vha tea u rumela mbilahelo

nga u tou ḡwala kha GEPF, Zhendedzi ḡa Ndangulo ya Phentsheni ya Muvhuso (GPAA) kana kha mutholi wavho, vha vha nee tshifhinga tsha uri vha tandulule thaidzo yavho.

“Vha tea u vha nea maḡuvha a 30 u tandulula thaidzo yavho ye vha i sumbedzisa. Arali, nga murahu ha maḡuvha a 30, mbilahelo dzavho dza vha dzi sathu tandululea, vha nga konaha u swikisa mbilahelo kha ofisi ya Mulamukanyi,” hu

ḡalutshedza Vho Ramabulana.

Ofisi ya Mulamukanyi i nga si kone u ḡanganedza mulandu arali ho no vha na dziinwe thogisiso dzi re kati huḡwe fhethu.

Nga murahu ha vhege mbili u bva ḡuvha ḡe mbilahelo ya ḡanganedzwa ngaḡo, GEPO i ḡo dzhia mulandu ya kona u ḡivhadza uyo muvhigi wawo arali i tshi nga kona u bvela phanda na thogisiso khathihi na u nea khaḡhulo kha fhungo ḡeneḡo.

Arali ofisi ya Mulamukanyi i tshi nga hana u ḡodisisa mbilahelo, muvhigi wa mbilahelo yeneyo a nga konaha u ḡwalela ofisi ya GEPO hu sa athu fhela maḡuvha a 21 a tshi nea na mbuno dza uri ndi ngani a tshi vhona uri mbilahelo iyo i wela kha vhuḡifhinduleli ha GEPO. **V**

Tsumbamaitale dzo dodombedzwaho nga ha uri vha nga swikisa hani mbilahelo dzi khou wanala kha webusaithi ya GEPO ine ya vha www.gepo.co.za. Mbilahelo dzi nga i swikiswa na nga inthanethe, nga u tou wala, kana nga imeii. U wana vhuwe vhuanzi, vha nga kwama Mulanguli wa zwa Mbilahelo nga u tou wala luwalo vha lu rumela kha PO Box 11005, Hatfield, Pretoria, 0028, kana vha imeia kha: enquiries@gepo.co.za kana vha tou rwela luingo kha: 012 110 4950

government communications

Department: Government Communication and Information System
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Tel: 012 473 0353

Email: vukuzenzele@gcis.gov.za

Address: Private Bag X745, Pretoria, 0001

Acting Head of Editorial and Production
Tyrone Seale | tyrone@gcis.gov.za

Acting Editor-in-Chief
Zanele Mngadi | zanelemngadi@gcis.gov.za

Managing Editor
Irene Naidoo | irene@gcis.gov.za

Writers

More Matshediso
Jauhara Khan
Silusapho Nyanda

Senior Designer

Tendai Gonese

Language Practitioners
Nomgcibelo Motha
Boitumelo Phalatse
Thandolunye Magudulela

Vuk'uzenzele
is published by Government Communications (GCIS)

Printed by:

Printed by: **RISE SUN PRINTERS**
For Extraordinary Service

All rights reserved. Reproduction of the newspaper in whole or in part without written permission is strictly prohibited.

Distributed by: **ON THE DOT**

U fhaṭa mutheo wa zwa vhubindudzi

Uya nga ndowelo, hetshi ndi tshiṭa tshifhinga tsha ṛwaha tshine ra ṭanganya vhabindudzi u bva khuḡa dzoṭhe dza shango khathihi na u mona na ṭifhasi kha Guvhangano ṭa zwa Vhubindudzi ṭa Afrika Tshipembe ṭa ṛwaha nga ṛwaha.

Ro vha na Guvhangano ṭa zwa Vhubindudzi ṭa u thoma nga ṛwaha wa 2018 sa tshipiḡa tsha fulu ṭashu ṭa u ḡiimisela u kuvhanganya masheleni a lingano R1.2 trṭilioni ya vhubindudzi vhuswa kha tshifhinga tsha miṛwaha miṭanu. Guvhangano ṭlo ṭo dzhenelwa nga vhumelwa vhu paḡaho tshigidi tshiṭhihi nga ṛwaha wa 2018 na 2019, ngenonga ṛwaha wa 2020, ṭo farwa nga ṇḡila ine vhuṛwe ha vhumelwa ha vha ho tou kuvhangana fhethu huthihi ngeno vhaṛwe vhavho vho dzhenela nga u tou shumisa vidio nga mulandu wa COVID-19.

Maguvhangano haya musi o ṭangana, o kona u kuvhanganya masheleni a firaḡo R770 bilioni nga ṇḡila ya pfulufhedziso dza zwa vhubindudzi kha sekhiṭhara nnzhi dzo fhambanaho dza ikonomi.

Guvhangano ṭa vhuṇa ṭa zwa Vhubindudzi ṭa Afrika Tshipembe ṭo vha ṭo tea ṭo farwa nga ṛwedzi wa Lara 2021, fhedzi ro dzhia tseo ya u ṭi fhisela phanda kha ṛwedzi wa Ṭhafamuhwe 2022 nga mulandu wa uri ho vha hu tshi khou vha na vhuṛwe vhuṭambo ho fhambanaho he ha vha vhu tshi khou bvelela nga tshenetsho tshifhinga. Hezwi zwi katela khetho dza mivhuso yapo, guvhangano ṭa nga ha kilima ṭa COP26 khathihi na Ṭano ṭa zwa Mbambadzo Vhukati ha Mashango a Afrika. Tshiṛwe tsha tshiṭisi tshihulwane tsha uri i farwe ṛwaha u ḡaho ndi tsha uri hu ḡo vha ho no haelwa tshivhalo

tshihulwane tsha vathu kha COVID-19, zwine zwa ḡo ita uri zwa u enda na u fara maguvhangano zwi leluwe.

Naho Guvhangano ṭa zwa Vhubindudzi ṭa vhuṇa ṭo fhiselwa phanda nga miṛwedzi i si gathi, fulu ṭashu ṭihulwane ṭa zwa vhubindudzi ṭi khou bvela phanda. Na kha yeneyi nyimele ya ikonomi i konḡaho nga u tou rali ye ya vhangwa nga dwadze ṭa COVID-19 ya dovha hafu ya ṇṇiswā na nga dzikhakhathi na u tshinyadzwa ha ndaka he ha itea kha zwipiḡa zwa KwaZulu-Natal na Gauteng nga ṛwedzi wa Fulwana, khamphani dzi khou ḡi bvela phanda na u bveledza zwe dza ḡikumedzela zwone khathihi na u ṭoḡa zwiṛwe zwikhala zwiswa zwa vhubindudzi kha ṭa Afrika Tshipembe.

Kha ṛwaha wo fhelaho fhedzi, ho swika he ha ṇetshedzwa masheleni a pfulufhedziso dza zwa vhubindudzi ane a ṭoḡa u lingana R120 bilioni kha mushumo wa u fhaṭa kana u engedza thandela. Hezwi zwi tou amba uri 38% ya masheleleni oṭhe a pfulufhedziso dza zwa vhubindudzi – kana R290 bilioni – ndi ane u swika zwino o no dzheniswa kha ikonomi. Vhuṛwe vhubindudzi ho swika he ha vho ongolowa nga mulandu wa COVID-19, nga maṇḡa kha sekhiṭhara dzo kwameaho zwiṭhulwane u fana na ya u fhaṭwa ha zwifhaṭo khathihi na ya vhuendelama-

shango.

Nḡowetshumo ya zwa mishonga ndi iṛwe ya masia ane a vha na nyaluwo i takadzaho.

Khamphani ya *Aspen Pharmacare* i kha ḡi tou bva u rwela ṭari mushumo wa nyengedzedzo hune ya ḡo engedzwa nga masheleni a lingano R3.4 bilioni, zwe ya zwi ḡivhadza kha Guvhangano ṭa Vhubindudzi ṭa ṛwaha wa 2018. Hovhu vhubindudzi ho shandula ṭimaga ṭa u bveledza mishonga ṭa *Aspen* ṭi re ngei Gqeberha ṭa vha ṭiṛwe ṭa mamaga mahulwanesa ṭifhasini a bveledzaho zwifhelisavhuṭungu nahone ṭo dovha hafu ṭa ṇetshedza tshivhalo tshihulwane tsha khaelo dza COVID-19 dzi firaḡo 100 milioni dza *Johnson & Johnson* dze dza bveledzwa heneṭho.

Dzangano ṭa Mutakalo ṭa Ṭifhasi ṭo nanga shango ṭa Afrika Tshipembe sa ṭone ṭine ṭa ḡo vha na senthara ya u bveledzelwa ha khaelo dza mRNA nga tshumisano na vha Tshiimiswā tsha *Biovac*, zwine hezwi zwa vha tshumisano vhuṭi ha muvhuso na tshiimiswā tsha phuraivethe. Dokotela Vho Patrick Soon-Shiong vhe vha bebwa fhano Afrika Tshipembe khathihi na khamphani yavho ine ya ḡivhiwa sa *NantWorks* vha kha ḡi tou bva u ḡivhadza pulane yavho khulwane ya u engedza vhuṭoni kha sia ṭa ndondolo ya mutakalo yo khwinifhadzeaho kha ṭa Afrika. Nga

nḡa ha vhubindudzi vhune dza ḡo vhu ḡisa, mveledziso hedzi dzi ḡo dovha hafu dza shela mulenzhe zwiṭhulwa kha lutamo lwashu roṭhe lwa uri dzhangano ṭa Afrika ṭi bveledze 60% ya khaelo dzine ṭa dzi ṭoḡa nga ṛwaha wa 2040.

Fulufulu ndi ṭiṛwe ṭa masia ane a vha na a nyaluwo. Khamphani dza 25 dze dza nangwa kha ṭuṭa lwa vhuṭanu lwa Mbekanyamushumo ya u Thola Vhabveledzi vha Fulufulu ṭi Vusuluseaho vho ḡiimisaho nga Vhoṭhe dzi khou lavhelelwa u bindudza masheleni a lingano R50 bilioni kha ikonomi yashu. Zwa u engedzwa ha tshivhalo tsho tendelwaho tsha u bveledza muḡagasi u swika kha 100 megawatts, zwi nga sia hu tshi vha na vhubindudzi vhuṭhulwane ha phuraivethe kha thandela dza u bveledza muḡagasi.

Afrika Tshipembe ṭi kha ḡi tou bva u wana pfulufhedziso ya masheleni a u thoma a lingano R131 bilioni a u badela tshanduko ya u ya kha ikonomi ya khaboni i re fhasi nga u bindudza kha fulufulu ṭi vusuluseaho, gesemaḡi dala khathihi na mimoreḡo i shumisaho muḡagasi. Hedzi pfulufhedziso nga mashango a fanaho na United States, United Kingdom, France, Germany na Mbumbano ya Yuropa dzi tshimbilelana na Thendelano dza Paris dzine dza kombeṭshedza mashango o pfumesaho uri a tikedze zwa u fhungudzwa ha khaboni kha mashangon ane a kha ḡi bvelela.

Hovhu vhubindudzi kha zwa fulufulu vhu ḡo ri thusa u fhelisa thaidzo dzi vhavhavho dza u khauwa ha muḡagasi hune shango ṭa khou ṭangana naho, musi hu tshi thoma u vha na vhuṭoni vhuswa ha vhubveledzi ha muḡagasi.

Vhubindudzi vhuṇzhi vhuswa ha kha senthara dza data na ha

kha khebulo dzi tshimbilaho nga fhasi ha lwanzhe a vhu nga tou ḡisa fhedzi vhubindudzi vhuswa, fhedzi vhu ḡo dovha ha ṇetshedza themamveledziso ine ya ṭoḡea kha nyaluwo ya thekhinolodzhi khathihi na nḡowetshumo dza vhudavhizani ha dzithingo.

Zwa ndemesa kha fulu ṭashu ṭa u kunga vhubindudzi ndi u shandukiswa ha milayo ya zwa ikonomi hune ra vha kati naho zwazwino kha masia a fanaho na fulufulu, vhudavhizani ha dzithingo, maḡi khathihi na vhuṭavhamabufho kana vhuimangalavha khathihi na zwiporo. Hedzi tshandukiso dza milayo dzi ḡo khwinisa kushumele khathihi na muṭaṭisaṇo, dza dovha dza fhungudza mbadelo dza u ita zwa mabindu fhano kha ṭa Afrika Tshipembe khathihi na u ṭuṭuwedza vhubindudzi vhuṭhulwanesa ha phuraivethe kha themamveledziso ya ikonomi yashu.

Zwazwino ri na vhuṭo ho khetheaho ha zwa ikonomi ha 13 u mona na shango, hune ha ṇetshedza vhabindudzi magavhelo a vhubindudzi o tiwaho, mbadelo dza muthelo dza khwine khathihi na thikhedzo ya u rumela thundu mashangoni a nḡa.

Naho tshikalo tsha vhubindudzi tsho fhungudzea nga mulandu wa masiandaitwa a dwadze ṭa COVID-19, khathihi na uri dziṛwe dza thandela na dzone dzo swika he dza lengiswa, fulu ṭa u kunga vhabindudzi ṭone ṭi khou thoma hafu u bvela phanda nga luvhilo lu takadzaho.

Musi ri tshi khou bvela phanda na u thoma u shumisa Pulane ya Phaṭhululo na Mvusuludzo ya Ikonomi – ro sedzesa kha zwa themamveledziso, mveledziso ya nḡowetshumo, mishumo khathihi na u shandukiswa ha milayo – nyimele ya zwa vhubindudzi i ḡo khwinisea i tshi ya phanda.